

Lærebog i erstatningsret

7. udgave

*Bo von Eyben
Helle Isager*

Jurist- og Økonomforbundets Forlag

Bo von Eyben & Helle Isager
Lærebog i erstatningsret

7. udgave, 1. oplag

© 2011 by Jurist- og Økonomforbundets Forlag

Alle rettigheder forbeholdes.
Mekanisk, elektronisk, fotografisk eller anden gengivelse af
eller kopiering fra denne bog eller dele heraf
er ifølge gældende dansk lov om ophavsret ikke tilladt
uden forlagets skriftlige samtykke eller aftale med Copy-Dan.

Omslag: Bo Helsted
Tryk: Narayana Press, Gylling
Indbinding: Jysk Bogbind, Holstebro

Printed in Denmark 2011
ISBN 978-87-574-2453-9

Jurist- og Økonomforbundets Forlag
Lyngbyvej 17
Postboks 2702
2100 København Ø

Telefon: 39 13 55 00
Telefax: 39 13 55 55
e-mail: forlag@djoef.dk
www.djoef-forlag.dk

Forord

I forhold til 6. udgaven af denne bog fra 2007 er fremstillingen ført ajour til den 1. juni 2011 med ny retspraksis, lovgivning og litteratur.

Som bogens titel angiver, er hovedsigtet med den fortsat, at den skal kunne tjene som lærebog på jurastudiet og lignende studier. Vi er dog naturligvis opmærksomme på, at der ikke foreligger andre (ajourførte) fremstillinger af de almindelige erstatningsretlige regler, og at der derfor for praktikere er behov for en fremstillingsform, der er mere udførlig, end lærebogssigtet strengt taget kan begrunde, især hvad angår omtale af den nyeste retspraksis. Vi har derfor tilstræbt også at opfylde dette behov, selv om det gør det vanskeligt at undgå, at bogens omfang vokser. Dette skyldes imidlertid tillige den stadigt mere omfattende lovregulering på området. Til gengæld har vi fastholdt afgrænsningen af, hvilke emner der bør behandles under den »almindelige« erstatningsret, men dette hænger tillige sammen med, at der på områder, som ellers kunne tænkes inddraget – f.eks. produktansvar, myndighedsansvar og rådgivningsansvar – foreligger en omfattende litteratur.

Doms- og lovregistret er ført ajour af stud.jur. *Anders Gleerup*.

København/Århus, juni 2011

Bo von Eyben
Det Juridiske Fakultet
Københavns Universitet

Helle Isager
Juridisk Institut
Business and Social Sciences
Aarhus Universitet

Indholdsfortegnelse

Forord	5
Fortegnelse over anvendte – gennemgående – forkortelser	17
Kapitel 1. Grundbegreber og afgrænsning.....	21
1. Erstatningsretten.....	21
1.1. Hvad er erstatning?	21
1.2. Erstatningsrettens grundbegreber	23
1.3. Erstatning i og uden for kontraktsforhold	25
1.4. Person- og tingsskade	28
2. Forsikringsretten	30
2.1. Hvad er forsikring?	30
2.2. Forsikringsrettens grundbegreber.....	32
2.3. Forsikringstyper	34
3. Erstatning og forsikring	36
4. Retskilder og litteratur	41
Kapitel 2. Erstatningsreglernes udvikling og funktion	43
1. Erstatningsreglernes udvikling	43
2. Formål og funktion.....	46
2.1. Udgangspunktet: Genopretning af tab og prævention ved hjælp af tabsoverflytning	46
2.2. Begrænsninger i trygheden for skadelidte og skadevoldere – tabsspredning ved hjælp af forsikring	47
2.3. Erstatningsrettens funktioner i samspillet med forsikring	50
3. Status og perspektiv	56
Kapitel 3. Objektive betingelser for pålæggelse af erstatningsansvar	65
1. Indledning.....	65
2. Skaden skal have ramt en anden end skadevolderen	66
3. Erstatningsansvar for undladelser.....	67
4. Objektive ansvarsfrihedsgrunde	69

4.1.	Indledning – retsstridighedslæren	69
4.2.	Nødværge	72
4.3.	Nødret	75
4.4.	Negotiorum gestio	76
4.5.	Samtykke	77
4.5.1.	Udtrykkeligt samtykke til en bestemt skade	77
4.5.2.	Udtrykkeligt samtykke til risiko for skade	78
4.5.3.	Skadelidtes optræden implicerer et samtykke	78
4.5.4.	Accept af risiko	78
Kapitel 4. Culpa		83
1.	Indledning	83
2.	Forsæt og uagtsomhed	86
3.	Hvorledes afgøres det, om en person har handlet uagtsomt?	86
3.1.	Den klassiske opfattelse	86
3.2.	Kritik af den klassiske opfattelse	87
3.3.	Hvorledes afgøres det da, om en person har handlet uagtsomt?	88
3.3.1.	Indledning	88
3.3.2.	Overtrædelse af en forskrift	89
3.3.3.	Overtrædelse af en almindelig handlepligt	97
3.3.4.	Retspraksis	104
3.3.5.	Sædvaner	105
3.3.6.	Andre faktorer i uagtsomhedsbedømmelsen	106
4.	Variationer i agtsomhedskravet	112
4.1.	En objektiv ansvarsfrihedsgrunds tilstedeværelse	112
4.2.	Professionsansvar	112
4.3.	Ansvar ved idrætsudøvelse	116
4.4.	Gæstebudsskader	117
4.5.	Skader forvoldt af ældre eller handicappede personer	118
4.6.	Særlige udvidelser og indskrænkninger i ansvaret	120
5.	Bevisbyrden ved anvendelse af culpapreglen	121
Kapitel 5. Børns erstatningsretlige stilling		123
1.	Indledning	123
2.	§ 24 a, 1. pkt.	124
2.1.	Trafikskader	125
2.2.	Legeskader	126
2.2.1.	Almindelig leg	126
2.2.2.	Farlig leg	126

2.2.3.	Almindelig leg/farlig leg	126
2.2.4.	Skade på udenforstående tredjemænd	127
2.3.	Ildspåsættelse	128
2.4.	Pilfingerskader	128
2.5.	Ansvarsforsikringens rolle i relation til § 24 a, 1. pkt.	129
2.6.	Hvor små børn kan man pålægge erstatningsansvar?	130
3.	§ 24 a, 2. pkt.	131
3.1.	»Manglende udvikling hos barnet«	131
3.2.	»Handlingens beskaffenhed«	131
3.3.	»Omstændighederne i øvrigt«	131
3.3.1.	Det skadevoldende barn er dækket af en ansvarsforsikring	132
3.3.2.	Det skadevoldende barn er ikke dækket af ansvarsforsikring	132
4.	Barnet i den skadelidtes rolle – egen skyld	133
4.1.	Analog anvendelse af § 24 a, 1. pkt.	134
4.2.	Analog anvendelse af § 24 a, 2. pkt.	134
5.	Andres erstatningsansvar for skader forvoldt af børn	135
5.1.	Ansvar for forældre og andre, der har tilsyn med børn	137
5.1.1.	Ansvar over for tredjemand	137
5.1.2.	Ansvar over for barnet selv	138
5.2.	Forældremyndighedsindehaverens hæftelsesansvar	140
Kapitel 6. Arbejdsgiverens ansvar for ansatte og disses eget ansvar		143
1.	Arbejdsgiverens ansvar – principalansvaret	143
1.1.	Indledning – principalansvarets begrundelse	143
1.2.	Hvem er arbejdsgiveren ansvarlig for?	144
1.3.	Arbejdstagerens handling	147
1.4.	Hvem bærer principalansvaret?	150
1.5.	Den skadegørende handling tilknytning til tjenesten	152
1.6.	Det offentlige principalansvar	154
2.	Den ansattes eget erstatningsansvar	155
2.1.	Ansvar over for tredjemand	155
2.1.1.	Kort om EAL § 19, stk. 3	156
2.1.2.	EAL § 23, stk. 1	156
2.1.3.	EAL § 23, stk. 2	157
2.2.	Ansvar over for arbejdsgiveren	159

Kapitel 7. Objektivt ansvar	161
1. Indledning	161

2. Veje mod ansvarsskærpelse, som ikke er pålæggelse af objektivt ansvar.....	164
2.1. Skærpelse af culpabedømmelsen	164
2.2. Omlægning af bevisbyrden for culpa.....	168
2.3. Ansvar for selvstændigt virkende hvervtagers fejl	170
3. Pålæggelse af ulovbestemt objektivt ansvar.....	176
3.1. Indledning	176
3.2. Skader forvoldt ved udgravninger og piloteringer.....	177
3.3. Skader forvoldt ved brud på forsyningsledninger – rækkevidden af dommene U 1983.866 H og U 1983.895 H...	182
3.4. Materialesvigt/teknisk svigt.....	190
3.5. Arbejdsgiveres ansvar for arbejdsskader	192
3.6. Afslutning.....	196
Kapitel 8. Ansvar for motorkøretøjer	199
1. Indledning.....	199
2. Den geografiske begrænsning.....	201
3. Begrebet »motordrevet køretøj«	202
4. Den ansvarspådragende begivenhed.....	205
4.1. Færdselsuheld	205
4.2. Eksplosion og brand	207
5. Den ansvarlige personkreds	208
5.1. Udlånte motordrevne køretøjer	209
5.2. Udlejede motordrevne køretøjer.....	209
5.3. Motordrevet køretøj bestilt til udførelse af et bestemt arbejde	210
5.4. Motordrevet køretøj indleveret til reparation mv.....	210
5.5. Motordrevne køretøjer indleveret til opbevaring	211
5.6. Stjålne motorkøretøjer og »ureglementeret« benyttelse af motorkøretøjer	211
6. Medvirken og gensidig skadeforvoldelse.....	211
6.1. Skadelidtes medvirken ved færdselsuheld, hvori kun ét motorkøretøj er impliceret.....	212
6.1.1. Den ikke-motoriserede tilskadekomnes krav	213
6.1.1.1. Personskade (og erstatning for tab af forsørger)	213
6.1.1.2. Tingsskade.....	215
6.1.2. Den motoriserede tilskadekomnes krav	216
6.2. Sammenstød mellem motorkøretøjer	217
6.2.1. Personskade (og erstatning for tab af forsørger)	218
6.2.2. Tingsskade.....	220

7. Den lovpligtige ansvarsforsikring	221
8. Processuelle bestemmelser	224
Kapitel 9. Ansvar for skader voldt af dyr	225
1. Indledning.....	225
2. Mark- og vejfredsloven.....	225
3. Lov om hold af heste.....	226
4. Danske Lovs regler om ansvar for skader forvoldt af dyr	228
4.1. DL 6-10-2.....	228
4.2. DL 6-10-3.....	231
4.3. DL 6-10-5.....	231
4.4. DL 6-10-4.....	231
5. Hundeloven	232
Kapitel 10. Miljøskader.....	235
1. Indledning.....	235
2. Erstatningsansvaret	240
2.1. Det ulovbestemte ansvar for miljøskader.....	240
2.2. Miljøerstatningsloven	246
2.2.1. Området for det objektive ansvar	246
2.2.2. Ansvarets omfang	251
2.2.3. Regulering af ansvaret i øvrigt	254
3. Det offentligretlige miljøansvar.....	256
3.1. Jordforureningsloven	256
3.2. Miljøskadelovgivningen	262
3.2.1. Miljøansvarsdirektivet	262
3.2.2. Implementering af direktivet	264
Kapitel 11. Anden lovgivning om skærpet erstatningsansvar.....	271
1. Indledning.....	271
2. Jernbaner	271
3. Luftfart.....	273
4. Stærkstrøm	275
5. Atomanlæg (nukleare anlæg).....	276
6. Andre regler om objektivt ansvar	276
Kapitel 12. Årsagsforbindelse og adækvans	283
1. Årsagsforbindelse.....	283
1.1. Indledning	283

1.2.	Sondringen mellem nødvendige og tilstrækkelige betingelser	285
1.3.	Beviskrav og bevisbyrde	289
2.	Adækvansproblemer	294
2.1.	Retspraksis om adækvans	301
2.1.1.	Forløbet frem til initialskaden	302
2.1.1.1.	Tredjemands handling	302
2.1.1.2.	Skadelidtes egen handling	302
2.1.2.	Forløbet fra initialskade til følgeskade	303
2.1.2.1.	Sædvanlige følgeskader	303
2.1.2.2.	Usædvanlige følgeskader	304
2.1.2.3.	Tredjemands handling	308
2.1.2.4.	Skadelidtes handling	309
3.	Konkurrerende skadesårsager og beslægtede problemer	309
3.1.	»Normalbaggrunden« – og begrebet en færdig skade	310
3.2.	Konkurrerende skadesårsager	311
3.2.1.	Konkurrence mellem to ansvarsbærende årsagsfaktorer	311
3.2.2.	Konkurrence mellem en ansvarsbærende og en casuel årsagsfaktor	312
3.3.	Sammensatte skadesårsager – skaden kan ikke opdeles	314
3.4.	Sammensatte skadesårsager – men skaden kan opdeles	317
Kapitel 13. Skade og erstatning		319
1.	Indledning	319
2.	Tingsskade	321
2.1.	Værditab	321
2.1.1.	Totalskade	321
2.1.2.	Delskade	323
2.2.	Driftstabs- og afsavnerstatning	325
2.3.	Andre tab	326
2.4.	Kan andre end den direkte skadelidte få erstatning?	326
3.	Personsskade	331
3.1.	Indledning	331
3.2.	Erstatnings- og godtgørelsesposterne efter EAL	333
3.2.1.	Helbredelsesudgifter og andet tab (EAL § 1, stk. 1, og § 1 a)	333
3.2.1.1.	Helbredelsesudgifter	333
3.2.1.2.	»Andet tab«	334
3.2.2.	Tabt arbejdsfortjeneste (EAL § 2)	336

3.2.3.	Svie og smerte (EAL § 3)	342
3.2.4.	Varigt mén (EAL § 4)	344
3.2.5.	Erstatning for erhvervsevnetab (EAL §§ 5-9)	346
3.2.5.1.	Fastsættelse af årsløn (EAL § 7)	347
3.2.5.2.	Fastsættelse af erhvervsevnetabsprocenten (EAL § 5)	350
3.2.5.3.	Kapitalfaktoren (EAL § 6)	352
3.2.5.4.	Erstatning til børn under 15 år (EAL § 8)	352
3.2.5.5.	Nedsættelse af erhvervsevnetabsersatningen (EAL § 9)	353
3.2.6.	Forsørgertabsersatning (EAL §§ 12-14) og overgangsbetrag til efterladte (EAL § 14 a)	354
3.2.6.1.	Forsørgertabsersatning til ægtefælle eller samlever (EAL § 13)	355
3.2.6.2.	Forsørgertabsersatning til børn (EAL § 14)	357
3.2.6.3.	Den erstatningsberettigede personkreds i øvrigt (EAL § 12)	359
3.2.6.4.	Overgangsbetrag til efterladte (EAL § 14 a)	359
3.2.7.	Godtgørelse for tort (EAL § 26)	360
3.2.8.	Godtgørelse til efterladte (EAL § 26 a)	362
3.3.	Erstatning og godtgørelse ved forudbestående lidelser og ved »mellemkommende« død mv.	363
3.3.1.	Forudbestående lidelser	364
3.3.1.1.	Méngodtgørelse	364
3.3.1.2.	Erhvervsevnetabsersatning	365
3.3.2.	»Mellemkommende« død mv.	366
3.4.	Generelle spørgsmål vedrørende erstatning og godtgørelse for personsskade	367
3.4.1.	Forholdet til anden kompensation	367
3.4.2.	Genoptagelse	370

Kapitel 14. Særlige erstatningsordninger	373
1. Indledning.....	373
2. Erstatning efter lov om arbejdsskadesikring (ASL).....	375
2.1. Dækningsområde	376
2.2. Arbejdsskader	377
2.3. Ydelser	381
2.4. Ansvar efter almindelige erstatningsregler	384
2.5. Sikringsordningen	388
3. Patientforsikring	389

3.1.	Indledning	389
3.2.	Patientforsikringen.....	392
3.2.1.	Dækningsområde	392
3.2.2.	Afgrænsningen af erstatningsberettigende skader ...	393
3.2.2.1.	Ansvarsprincipper	393
3.2.2.2.	Nærmere om erstatningskriterierne	396
3.2.2.3.	Særligt om erstatning til forsøgspersoner mv.....	401
3.2.3.	Erstatningskravet.....	402
3.2.4.	Forsikringsordningen	403
3.3.	Erstatningskrav efter almindelige erstatningsretlige regler	404
4.	Lægemedelskadeordning.....	404
5.	Lov om erstatning fra staten til ofre for forbrydelser (OEL)	406
Kapitel 15. Skadelidtes medvirken		409
1.	Indledning.....	409
2.	Hvorfor har man en almindelig regel om skadelidtes medvirken (egen skyld)?	410
3.	Hvilke momenter indgår ved vurderingen af skadelidtes medvirken?	412
3.1.	Culpa over for egne goder	412
3.2.	Størrelsen af skadelidtes uagtsomhed	413
3.3.	Skadelidtes alder og sjæleligt abnorme personer	415
3.4.	Handlingernes farlighed	415
3.5.	Egen skyld-brøken	415
3.6.	Årsagsforbindelse og adækvans	416
4.	Passiv identifikation	416
4.1.	Afledede krav	417
4.2.	DL 3-19-2.....	417
4.3.	Andre erstatningsansvarlige hvervgivere og forskellige færdselssituationer	418
4.4.	Begravelsesudgifter og forsørgertabserstatning.....	419
4.5.	Hundebesiddere	419
4.6.	Børn – forældre.....	419
5.	Egen skyld-vurderingen, når skadevolderen er ansvarlig efter en strengere regel end culpareglen	419
5.1.	Skadevolderen er ansvarlig efter en regel om præsumptionsansvar	420
5.2.	Skadevolderen er ansvarlig efter en regel om objektivt ansvar	421

6.	Skadelidtes medvirken, når skadelidte som skadevolder ville være ansvarlig efter strengere regler end culpareglen.....	422
7.	Skadevolderen er – og skadelidte ville som skadevolder være – omfattet af strengere regler end culpareglen	422
8.	Gensidig skadeforvoldelse	423
9.	Afgrænsningsspørgsmål.....	424
9.1.	Medvirken eller inadækvate (følge)skader?.....	425
9.2.	Medvirken eller manglende kausalitet?.....	427
9.3.	Samtykke (og accept af risikoen) eller medvirken?.....	427
Kapitel 16. Flere erstatningsansvarlige.....		429
1.	Forholdet over for skadelidte.....	429
1.1.	Indledning	429
1.2.	Den almindelige regel om solidarisk ansvar	430
1.3.	Undtagelser fra det solidariske ansvar.....	431
2.	Forholdet mellem de solidarisk ansvarlige indbyrdes (regresproblemet)	432
2.1.	Regresspørgsmålet, hvis der ikke foreligger ansvarsforsikring (eller hvis alle skadevolderne er dækket af en ansvarsforsikring)	433
2.2.	Regresspørgsmålet, hvis en eller flere af (men ikke alle) skadevolderne er dækket af en ansvarsforsikring	436
2.3.	Regresregler i særlovgivningen.....	438
2.4.	Regresaftaler	439
2.5.	Regressens gennemførelse.....	440
Kapitel 17. Erstatning for skade, der er dækket af forsikring		443
1.	Indledning.....	443
2.	Hovedreglen om bortfald af erstatningsansvar (EAL § 19, stk. 1).....	443
3.	Undtagelserne til reglen om ansvarsfrihed	447
3.1.	Skader der forvoldes forsætligt eller ved grov uagtsomhed (EAL § 19, stk. 2, nr. 1)	447
3.2.	Skader, der forvoldes ved udøvelse af offentlig eller erhvervsmæssig virksomhed eller virksomhed, der kan ligestilles hermed (EAL § 19, stk. 2, nr. 2)	452
3.3.	Ansvar efter færdselsloven, luftfartsloven og søloven (EAL § 21)	455
4.	Forsikringsselskabets regresret (EAL § 22)	455
4.1.	EAL § 22, stk. 1	455
4.2.	EAL § 22, stk. 2	456

5. Arbejdstageransvaret, hvis skaden er dækket af forsikring (EAL § 19, stk. 3).....	457
Kapitel 18. Den almindelige lempelsesregel.....	459
1. Indledning.....	459
2. Lempelse hvis ansvaret er urimeligt tyngende (EAL § 24, stk. 1, 1. led).....	460
3. Lempelse under ganske særlige omstændigheder (EAL § 24, stk. 1, 2. led).....	465
4. Lempelse ved skadelidtes medvirken (EAL § 24, stk. 2).....	465
5. Lempelse ved gensidig skadeforvoldelse.....	466
Kapitel 19. Erstatningskravet.....	467
1. Pengekrav.....	467
2. Kapitalerstatning.....	467
3. Erstatningskravets opståen og forfaldstid.....	468
4. Forældelse.....	469
4.1. Indledning.....	469
4.2. Forældelsesfristen.....	471
4.3. Afbrydelse af forældelse.....	473
5. Renter.....	474
6. Efterbetaling.....	476
7. Overførelse mv. af erstatnings- og godtgørelseskrav.....	476
7.1. Tingsskade.....	476
7.2. Personskade.....	477
7.2.1. Kreditorfølgning.....	477
7.2.2. Overdragelse.....	478
7.2.3. Arv.....	478
7.2.4. Ægtefælleskifte.....	479
8. Beskatning.....	480
9. EAL's præceptivitet.....	480
Lovregister.....	483
Domsregister.....	489
Stikordsregister.....	505

Fortegnelse over anvendte – gennemgående – forkortelser

- Håkan Andersson I:* Håkan Andersson: Skyddsändamål och Adekvans (1993).
- Håkan Andersson II:* Håkan Andersson: Trepartsrelationer i skadeståndsrätten (1997).
- ASD:* Assurandør-Societetets Domssamling.
- ASL:* Lov om arbejdsskadesikring.
- ASL-kommentar I:* Preben K. Hansen og Leif Rasmussen: Arbejdsskadesikringsloven med kommentarer (2003).
- ASL-kommentartillæg:* Preben K. Hansen og Leif Rasmussen: Tillæg til Arbejdssikringsloven med kommentarer (2004).
- ASL-kommentar II:* Mikael Kielberg: Arbejdsskadesikringsloven med kommentarer, 5. udg. (2009).
- A. Vinding Kruse I:* Anders Vinding Kruse: Erstatningsretten, 5. udg. (1989) – under medvirken af Jens Møller.
- A. Vinding Kruse II:* Anders Vinding Kruse: Advokatansvaret, 6. udg. (1990).
- B:* Byretsdom (og underrettsdom).
- Betænkning I:* Betænkning nr. 679/1973 om erstatning for tab ved personska-
de og tab af forsørger.
- Betænkning II:* Betænkning nr. 829/1978 om lempelse af erstatningsansvar
mv.
- Betænkning III:* Betænkning nr. 976/1983 om udmåling af erstatning ved per-
sonskade og tab af forsørger.
- Betænkning IV:* Betænkning nr. 1383/2000 om revision af erstatningsansvars-
loven mv.
- Betænkning V:* Betænkning nr. 1412/2002 om godtgørelse til efterladte ved
dødsfald.
- Bryde Andersen:* Mads Bryde Andersen: EDB og ansvar (1988).
- DL:* Danske Lov.
- Dufwa:* Bill W. Dufwa: Flera Skadeståndsskyldiga (1993).
- EAL:* Erstatningsansvarsloven.